

En skitur fra Røros til Levanger i 1890-årene

Med tillatelse av fru Fanny Bugge gjengir vi noe av et brev fra hennes onkel, megler Hans Grønn, Oslo. Han var fra Levanger og ivrig turner og friluftsmann.

Naar sneen kommer og minderne trylles frem fra mine mange herlige skiture i de norske høifjelde, — som jeg gjennemstreifet saa mange gange i de siste 30—40 aar, da ønsket jeg saa ofte at kunne delagtiggjøre norsk ungdom i de mægtige indtryk, man faar av den under narssolens straal.

Norges storslagne, imponerende natur bibringer en aldrig større og mægtigere indtryk, end naar man fra de høieste fjeldtoppe, mens solen glitrer over alle fjeld, skuer milevis rundt nedi bygder og dale. Faa fjelddale i vort land — søndenfor polarcirkelen — er det, hvor jeg ikke efter min skifærd har nydt god, norsk gjestfrihet og stiftet varige venskapsbaand.

Og hvilken helsebot i slike ture! Fornyet og styrket paa sjæl og krop kommer man tilbake og føier nye rike minder til de mange gode man har før.

Uveiret — vil man si — kan man ikke gardere sig imot. Aa jo, ned et litet lommebarometer kan man — før man legger tilfjelds — lanne sig en mening om dagens veirforholde. Varsler barometeret tyggveir, kan man ta sine forholdsregler. Pludselig opstaaende uveir — som paa de lange Tydalsfjelde — kan man selvfølgelig utsættes for, men saa indretter man sit utstyr derefter, og har i nødsfald

finnerne og deres varme gammer at ty til. Disse og deres herlige renskindsfelde foragter man ikke, naar uveiret raser utenfor.

Det er nu 30 aar siden jeg første gang sammen med en jevnaldrende gik over disse fjelde fra Røros, i midten av december.

Dengang var det ikke fuldt saa «civilisert» som nu deroppe. Finnerne var vanskelig at komme nær af flere grunde. Hadde de «sterke» saker, sat kniven ofte løst i sliren og de kunde være modige, som naar ulven optrær i flok. Nu er mange av disse mine gode venner. Til Storlien gik det dengang bra, men derfra til Færdsalen — en helt ubebodd fjeldovergang paa ca. 40 km, holdt vi paa at gjøre vor siste reise. Vi hadde med en fører fra Storlien, men kommen næsten halvveis sa han pas og vilde snu. Veiret varslet ikke godt. Vi hadde valget mellem at følge ham tilbake — hvad vi hadde liten lyst til — da vi endelig vilde til Færdsalen — og hjem skulde vi til juleaften, den paafølgende dag, eller at fortsætte videre alene, uten ham. Vi syntes, vi hadde kræfter og mot som unge flest, og forlot ham. Dagen var kort. Vi nyttet de mørke morgentimer, men snestormen kom fortere end tænkt. Min ven brak begge skiene sine for og bak, da vi skulde ned en fjeldrave. Det blev et langt opphold, i bitende kulde. Kobbertraaden maatte frem av sækkene og skiene bøtes. Kompas og kart maatte passes. Hænder og føtter frøs værre, og det blev endelig at forcere sig frem mot sneveiret. Min fortvilelse var ikke liten, da min ven paa grund av trættende marsch paa de elendige ski, i det tunge føre sakket bakut. Det gjaldt nemlig at komme ned til et fjeldvand, før det blev for mørkt og hvorfra vi haabet at finde en slags vei, men nei! Vi la os for under en stor furu, da det blev for mørkt. Vi forsøkte at tende vore skilykter, men det gik ikke. Snefokket hadde fylt dem. Fyrstikker var umulig at faa tendt i stormen, og jeg nødte min ven til at ta fat igjen med opbydelse af de siste kræfter; at lægge sig for, skjønte jeg vilde bli den visse død. Skridt for skridt gik det videre i mørket, indtil vi plutselig «jompot» nedi et os, ca. 10 km fra Færsvandet. Heldigvis «botnet» vi, kom os med stort besvær op og fortsatte den siste mil med den digreste og tyngste klab jeg nogensinde har hat at trække med. Vi skrapte og skrapte selvfølgelig alt i et vore ski, men til liten nytte. Skiene blev tunge som bly, og det gik paa de siste kræfter løs. Langt paa nat fik vi endelig

et svakt lys foran os, og stevnet mot det. Det viste sig da — som dik og bruk var paa de trakter dengang ialfald — at husets folk akte, brygget juleøl, greiet med slagting etc., kort sagt gjorde sig verdig til at motta jula, natten før julekvelden. Vi banket paa dør og anduer, men ingen vilde lukke op for os. Hvorfor? Jo, forklaringen kom vi siden, da vi endelig efter en lang parlamentering kom ind. Døren var forsvarlig stængt, og de tilfrosne vinduer torde vi ikke ombardere for sterkt. Man sat stille som mus indenfor. Folkene var nemlig overtroiske. De var paa det rene med, at dette ikke kunde være menneskelige væsener, som i slikt veir, paa nattens tid, og paa denne aarstid var ute og for. Det maatte være julenisser, eller det som andre var, farlige fjeldfanter. Deres religiøse opfatning forbød dem å ha noget samkvem med slikt pak. Vi blev anmodet om at legitimere os, før vi kunde faa slippe ind. Lettere sagt end gjort under en saadan situasjon! Da vi endelig slap ind — uten at forevise nogen daabstest, men maatte nøie os med at hevde vor avstamning fra Levanger — fikk pipen en anden laat. Klærne vore var speikte, da vi kom ind, og varet omgit av en eneste iskake, vore ytterbukse stod bokstavelig talt ive paa gulvet, da vi endelig fikk dem av. Vi fikk høre mange rare utdragelser om julenisser og fjeldfanter før vi la oss, virkelige eller ubildte skal være usagt. Der fulgte nemlig absolutt ulykker med den i garden, hvor julenisserne banket paa natten før julekvelden. Vi hadde saaledes valgt os en meget heldig ankomstdag! Vor mat i skikkene var frossen. Sulen som varger var vi, og ikke mindre tørste. Det gjaldt snarest at faa stillet den værste hunger, og det sørget kona for, da hendes hjerte var blit tilstrækkelig bløtgjort. Øltønden ble inket betraktelig den nat. Man stelte med os som forkomne onger, og ikke hadde set mat paa dage. Ens mave er merkelig elastisk under saadanne situasjoner. Den nat eller rettere sagt dag, sov vi sødelig i forglemmelige skindfelde. Vi bevarer trods alt kun de beste minder fra opholdet der. Til nu avdøde Ola Suul kom vi juleaften sent. Han var et ordentlig godt for fjeldfanterne, med kraftig julekost, dram og øl til og diverse toddyer etterpaa. Det var ingen telefon i de dage, og emme sat man i angst — som rimelig kunde være. Uveiret hadde set over det nordenfjeldske i flere døgn, og man ventet det værste. Jeg mindte Ola Suul — en gang for faa aar siden — om vor ankomst

til Suul den juleaften. Han moret sig endda kostelig over «slike krabater», som han mente «at Vor Herre» hadde været altfor naadig mot». «Dere maa staa dokker godt med ham», sa han, «siden dere slap saa vel fra den turen, i det uveiret».

Til Levanger kom vi 1ste juledags middag. Om glæden ved gjen-synet, den forbigaar jeg i taushet. Bortset fra denne tildragelse har jeg aldrig hat noget uheld eller været utsat for nogen ulykke paa mine mange fjeldture. Jeg undtar en nærmest morsom episode for mange aar siden:

Jeg vandret i mars engang alene over et langt snaufjeld. Først var tungt, det blev sent, nosaa skumt før jeg den siste time skulde pasere en skog og nedi en fjelddal. Pludselig skimter jeg to skikkelser som jeg maatte forbi, 2 mænd som skulde samme vei. De gikk paa ski, hadde hver sin skistav og bar hver sin rygsæk. Frækheten har jeg aldrig møt større. «Av med sækken, ellers vanker det juling», var deres hilsen til mig. Jeg pleier ikke at skjælve i knærne, men det gikk gjennom mig. «Vil man stænge mig fremkomsten?» «Kanskje røve mig?» Tiltalen besvartes promte: «Hands up», som engelskmannen sier, «ellers skyter jeg. 5 skridts avstand, sækken av, kast skistavene». Labanerne fulgte parolen hurtigere end tænkt, mens jeg indtok forsvarsstilling. Jeg tok til baklommen, rakte frem min høire haand og viste dem «revolveren». Sekunderne var ikke mange, før de laa hver i sin grav (snegrav). Gjengjældelsens time var kommet. «Nu er det min tur at forlange sakkene utlevert, mine herrer! «Jo, det vanket juling, men av et andet slag end av dem beregnet.

De gamle nordmænd likte ikke at bli saaret av sine egne vaaben, og det likte vel heller ikke disse banditter, da deres respektive bakdele blev behandlet med deres egne skistave. Nogen parlamentarisk op-træden gav ikke situasjonen anledning til. Det blev skrik og bøn-faldelse. Tilstrækkelig uskadelliggjort fikk den ene ordre om, paa 5 skridts avstand, med «revolveren» vendt mot sig, at fylde en saks indhold over i den anden; mens den anden knekt, saavidt jeg forstod, ikke orket at røre sig av flekken. Ordren fulgtes under ynke og bøn for sig. Jeg skimtet en øks og en del knive ved sakkene. «Disse beholder jeg», sa jeg. «Nu tar du sækken paa ryggen, gaar 5 skridt foran mig den hele vei til bygden, ellers har du revolver-kuglen i nakken.» Det

gik som sagt. Den fuldlastede sæk svaiet til siderne, gangen var ustø, det gik smaatt. Den tomme sæk, øksen, kniverne etc. tok jeg. Den anden fyr blev liggende, hvor han laa. Det gik nedover til dalen. Et par gange forsøkte knekten at stoppe op — skyldte på træthet. «Gaa! Ellers skyter jeg». Endelig kom vi frem til en gaard; der blev stor opstandelse. Min ledsager kunde knapt staa, da vi kom frem. Lensmanden blev varslet, baade han og betjenten kom snart tilgaards. Forklaringen blev git. Fundet var stort. Det viste sig at være farlige, længe eftersøkte indbrudstyre og voldsmænd, som hadde været bygdens skræk. Sækkerne blev tømt. Indholdet var overraskende. Beviserne straks irettelagt, for hvem man hadde med at gjøre. Den andre blev hentet paa langslæde om kvelden, og fandtes, — efter min anvisning — liggende hvor jeg forlot ham. Lensmanden mottok en indgaaende forklaring av «revolvermanden» og banditterne, som avgav fuld tilstaaelse og havnet i lensmandsarresten. Lensmanden bad om at faa se min «revolver». Det fik han da. Tableau! Da jeg viste ham mine lange fingervaatter og demonstrerte med høire haand «revolveren», som for anledningen var skivaattens pekefinger, som ingen slusk i skumringen kunde vite eller se skjulte «revolveren». Det kunde hende husets beboere og den tilstedeværende politimyndighet fik sig en god latter; men de to banditter lo ikke. Deres fjæs, da «revolveren» demonstrertes, glemmer jeg aldrig. Nogen revolver har jeg aldrig eiet. «Forhørsretten» opløstes endelig. Man gik hver til sit herberge. Kanske gav banditterne — paa veien til arresten — hinanden et hemmelig løfte om at se sig bedre for, naar de en anden gang maatte være saa uheldige at møte en gammel fortuner.

MAGNE HAAVE

Ingeborg i Grønli

Foto: Karen Ansteinson

Ja, hvem kjente ikke Ingeborg? At hun het Solberg og var fra Gelleintrøa, var det ferre som visste.

I Grønli bodde hun i nesten en mannsalder og sørget for mat og kaffe til den som kom innom på tur. Besøket i Grønli var somme tider — i sær om søndagene — kolossalt og alt for stort i forhold til plassen, men kom du der en kveldstund, kunne det gammelkoslige ved huset riktig vise seg. Og da var Ingeborg i sitt ess. I

kjøkkenkroken kunne du da få historier og nyheter som riktig passet til kaffeturen, i gammeldags lampelys. Hennes vennskap gjaldt ikke bare mennesker, hva mange bilder på veggene fortalte, men også dyr og fugler. Dem stelte hun med, og når tobente gjester dro, kom skogens firbeinte fram for å få en godbit — særlig harer.

Ingeborgs beste venner har i år reist henne et varig minne — en diger kampestein med innskrift. Vi vil også minnes henne med et bilde. Det er tatt av fru Karen Ansteinsson i 1961 og viser Ingeborg i ferd med å svinge ljaen mot brennhetta, som hun ikke likte.